

Enric Puiggròs, jesuïta: “Des de la cicatriu podem entendre cicatrius d'altra gent”

Dill, 10/05/2021 per Catalunya Religió

(*Laura Mor -CR*) Serà un esdeveniment per recordar “una conversió que va canviar el món”. Així parla sobre l’[Any Ignasià](#) el jesuïta **Enric Puiggròs**. Nomenat l’abril de 2020 [delegat de la Companyia de Jesús a Catalunya](#), en aquesta entrevista conversem amb ell sobre aquesta celebració i també dels principals reptes que afronta avui l’orde i l’Església al nostre país. El superior general dels jesuïtes, el pare **Arturo Sosa** inaugurarà [Ignatius 500](#) a Pamplona el 20 de maig. I el 25 de març de 2022 la ciutat de Manresa celebrarà els 500 anys de l’arribada del sant i de l’experiència fundant que hi va viure.

Una efemèride com aquesta es preveu amb antelació. I a mitja preparació, arriba la pandèmia. Com us plantegeu aquests 500 anys de Sant Ignasi?

Me’n recordo del que es va fer l’any ‘91. Jo encara era cadell i no havia entrat a la Companyia. Es va fer una trobada de cinc-cents joves a Montserrat. Ja vàiem que algun dia arribaria el 500 aniversari. La xifra rodona, és veritat, ha arribat enmig de la pandèmia. Què hi afegeix? Per una banda, celebrem 500 anys d’una conversió que va canviar el món. Al final, les conversions personals desencadenen processos de transformació social. Si connectes l’itinerari de **sant Ignasi** amb la tasca que està fent la Companyia, veus la potència de fer un canvi d’orientació tan gran en un moment determinat de la vida.

Podríem esperar als 515 anys per deixar que passi la pandèmia. Però fer-ho ara és afegir la vulnerabilitat com una manera des d’on viure i celebrar. Celebrar des de la nostra experiència de vulnerabilitat. Deslluirà algunes coses, però també aporta humilitat. Vindrà el pare general i ell també ha de vigilar amb la Covid. Nosaltres que estem acostumats a fer grans patums o coses ampul·loses, farem una celebració autèntica, però des de la vulnerabilitat.

“CELEBREM 500 ANYS D’UNA CONVERSIÓ QUE VA CANVIAR EL MÓN”

Em fa pensar en el lema de la Pasqua Jove que va organitzar a Raimat: ‘Repara’m’.

Sí, vam agafar aquesta imatge de reparar la ceràmica amb or, com fa la tradició japonesa. L’experiència cristiana, la ferida, la cicatriu és la part més bella, és la que mira a Déu amb més amor. La ferida, en el cas d’Ignasi, d’anar coix. I el procés d’acceptar, de lluitar amb totes les seves forces per no quedar coix -i de sotmetre’s a tortures per evitar-ho, com diu a l’autobiografia-, quan encara dubtava de si ser cavaller o no. Al final, la limitació el propulsa, i parla des de la seva ferida, però integrada. Ja és missió. Qui parla des de la cicatriu, pot entendre cicatrius d’altra gent. Pots entendre i acompanyar conversions d’altres quan tu has viscut la teva pròpia conversió. No és un tema moral, és un tema existencial.

El llibre *Humà, més humà* (Quaderns Crema, 2021), de Josep Maria Esquirol, parla molt d’aquesta ferida intrínseca en l’existència humana. En el cas de sant Ignasi poseu l’accent en la novetat, amb el lema ‘Veure noves totes les coses’. On és aquí la repetició ignasiana?

Part de la conversió de sant Ignasi és la capacitat de relectura de la seva vida. I de tornar una i altra vegada a les experiències viscudes per reinterpretar esdeveniments que agafen una nova llum. És com encendre focus en un escenari: aporten filtres de color, fan emergir coses que estaven en penombra.

Per això hi ha tres llocs, l’escenari és un tríptic: Pamplona, Loiola, Manresa. I tres dates: 20 de maig, 12 de març i 31 de juliol. El lloc de la ferida és el lloc del trauma, el lloc on, de forma inesperada, una bomba esberla tots els teus somnis. Loiola és també el lloc de combat i de canvi de vies, de debatre’s amb coses que són bones -discernir no sempre és entre una cosa bona i una dolenta. Ell té aquest somni lícit de ser cavaller i també aquesta nova idea que va creixent en el seu interior d’imitar els sants, i per tant de seguir la vida del Crist. Com més sant, més centralitat.

“QUI PARLA DES DE LA CICATRIU, POT ENTENDRE CICATRIUS D’ALTRA GENT”

Com avança aquest discerniment de sant Ignasi?

Observa i entén que hi ha un llenguatge no només extern, el verbal, el que escoltes auditivament. El llenguatge intern, de l’esperit -que anomenaríem mocions- necessita un aprenentatge. Loiola és també el lloc d’un aprenentatge primer. Hi ha certs elements que em produeixen pau i certs elements que em produeixen una mateixa pau, però que roman més en el temps. Llavors és quan decideix deixar les armes. Aquest itinerari el fa arribar fins a Manresa, escola de l’amor. Allà aprofundeix al màxim, arriba a l’extrem de pou existencial, però també

de visió espiritual profunda.

És un tríptic en què es veu que la conversió no és un instant, com si engegues un interruptor. Estàs no convertit i, puf!, et converteixes. No, és un procés històric. Al procés de canvi, d'autenticitat humana, al procés de recerca espiritual, li convé temps, paciència i, tornant al temps, la doble visió del temps en llenguatge bíblic: el temps cronològic i el temps de l'esperit: moments densos de realitat en què tu interpretes certes coses.

“LA CONVERSIÓ NO ÉS UN INSTANT, COM SI ENGEGUES UN INTERRUPTOR”

A nivell eclesial hi ha qui sí que parla de conversió com si fos pitjar un botó i com una cosa definitiva. Però aquí parlem d'un procés llarg...

Sant Ignasi distingeix moments en què la decisió, diu ell, és sense dubtar ni poder dubtar. I això és un regal de Déu. Però en general situa la decisió en un procés lent, de ponderar. En aquest món de les fórmules superàgils i supèrfacils, i fins i tot infal·libles –perquè la gent sobretot el que odia és equivocar-se–, la gent compraria quelcom que fos automàtic, intens i infal·lible. Però una recerca històrica, una vulnerabilitat i una recerca constant, això no es compra. Després et topes amb la realitat de patiment, hem viscut una pandèmia que ens ha trencat tots els plans: la vida real té més d'això, de reaccionar contra escenaris canviants...

Com a jesuïta estic vivint un escenari molt més fràgil que fa dos anys. I tampoc no puc aventurar què serà de nosaltres d'aquí un any... Caminem en aquesta incertesa, amb l'oportunitat de veure com Déu s'anirà fent present. És entendre el discerniment i la conversió com un procés dinàmic.

Amb la responsabilitat com a delegat de la Companyia a Catalunya també hi ha entrat en pandèmia. El seu antecessor es va trobar amb un canvi de paradigma a nivell d'estructura territorial. Quines prioritats teniu ara per Catalunya?

A Catalunya, amb la plataforma que m'han encarregat, hi ha tres àmbits. Primer, el món de la fe. La Companyia sempre ha estat pionera amb el diàleg amb la cultura, la societat, les ciències... I la Companyia no vol dir que ho facin només els jesuïtes: ho fa tota la família ignasiana, laics, laiques, jesuïtes, religiosos, sacerdots i religioses. Forma part d'una missió que no és nostra, sinó del Crist.

Segon àmbit?

El segon repte majúscul és el suport i la presència a les fronteres. Com a lloc privilegiat per viure l'evangeli. Nosaltres ho concretem en l'[hospitalitat](#). No solament l'acollida dels immigrants, sinó també l'hospitalitat de la infància en risc, de la cooperació... Hi ha una dinàmica de col·laboració entre les obres del sector social per donar una resposta millor als nostres barris. I això amb altres institucions i altres sectors de la Companyia.

I el tercer?

També hi ha el tema educatiu. Amb la preocupació i el desig de trobar el llenguatge per explicar les bondats d'una proposta educativa que creiem que té sentit. Més en el terreny de les escoles i no tant de les universitats. Però amb la sensació que t'estan caient patacades per tot arreu. No sé si és que estem parlant en xinès o es que es vol que parlem en xinès.

Us sentiu incompresos en la proposta educativa?

Incompresos en què no oferim una proposta educativa elitista, adreçada solament a un estrat social. Tenim prou presències, no només la Companyia sinó l'escola cristiana i concertada, amb un compromís social, i un servei a la societat. En una societat tan polaritzada, s'ha de poder establir ponts. Ningú és enemic de ningú i hi ha un interès lícit, de moltes famílies que segueixen buscant aquesta oferta. Però ens agradaria un major reconeixement i suport per part de l'administració en aquesta lícita opció.

“LA COMPANYIA ENTÉN LA MISSIÓ DES DE LA COL·LABORACIÓ”

I a nivell intern, amb el canvi a província única, estan tots els calaixos endreçats?

El repte que s'ha de fer a can jesuïta a Catalunya és optimitzar això que anomenem plataforma. La Companyia entén la seva missió des de la col·laboració i no des d'una juxtaposició d'iniciatives. Per donar resposta a un món complex, necessitem respostes complexes. I no complexes per difícils, sinó en sistèmiques. Hem de posar-nos a col·laborar perquè no som tan diferents ni fem coses tan diferents els uns dels altres. I tenim, junts, un potència excepcional. Això, que és molt fàcil de dir, és molt difícil de fer. Per què? Perquè tots experimentem l'atracció del forat negre de la nostra institució i del nostre dia a dia. Jo m'he fet un attrezzo per les videoconferències, [amb les quatre preferències apostòliques universals](#). És una intuïció que té la Companyia. Cada dia vull mirar això. I la meva tasca és transformar-ho no en principis sinó en projectes. Generar espais de trobada, sinèrgies, col·laboració...

Una col·laboració que no és només interna de la Companyia, sinó de família ignasiana. Amb què pot ajudar avui la Companyia a la resta de l'Església?

Se'ns demana és a ajudar a discernir, a decidir des de la profunditat. És aquesta capacitat innata que té la Companyia de posar en joc processos interns, de pregària, en el moment de decidir. No és dir “ara deixem l'evangeli i ara ens dediquem a la vida real”, sinó que ha d'estar molt imbricat.

Després crec que la Companyia té una interdisciplinarietat, una pluralitat d'accessos i de rostres. A vegades et diuen “sempre et trobes un jesuïta”. I això té un punt positiu: l'oportunitat de posar en relació realitats molt diferents. I trobar-nos amb certa comoditat treballant fora de l'àmbit eclesial.

També assumim les forces de què disposem. Som molt conscients que som menys que fa trenta anys. Aquesta vulnerabilitat que hem incorporat –també a base de

cops-, és una experiència de molta purificació. Déu no ens demana que fem més del que podem fer, però sí que fem el que podem fer.

Parlem dels efectius. Va ser durant 8 anys responsable de vocacions de la província. Quants jesuïtes sou a Catalunya?

Actualment, un centenar, dels quals menors de 65 anys 33, 34. I baixant. En etapa de formació a Espanya són 5 en formació, però ara al noviciat no hi ha ningú català. Però l'any vinent pot ser que hi hagi una bona fornada. Catalunya és desigual. El que busques és que hi hagi moviment i que la gent es plantegi opcions pel Crist. I presentar la Companyia i defensar-la perquè pugui ser una opció plausible. La figura del jesuïta és viable quan estàs al costat de la gent. Això és la cultura vocacional: intentem promoure processos de fe a la societat.

Afrontem el repte de transmissió de la fe. Les categories en les quals una persona referma un procés de fe és enormement divers. La cultura vocacional és treballar a fons perdut, de procés a procés, de persona a persona. També és una meravella invertir unes energies i comprometre't institucionalment en ajudar la gent a trobar sentit a la vida.

Abans parlava de Manresa: segueix sent un lloc central de totes aquestes experiències? I amb la pandèmia?

El problema és que no es podia fer per qüestió sanitària; ha sigut un drama. Amb les cases d'exercicis, si volies arruïnar-te, aquest any era el teu. I la [Cova de Manresa](#) era un lloc molt àlgid de formació, de reciclatge ignasià, internacional... Tot això ha passat de cent a zero. Però la gent està amb el bitllet d'avió a la boca esperant poder venir. Dependrà del ritme de vacunació dels altres països.

I en el cas català?

Hi ha una aposta molt gran perquè pels joves Manresa sigui un lloc de referència. Per on es desplegarà ara la casa? També hem tingut la intervenció d'en [Rupnik](#), que és una autèntica meravella. S'haurà de veure que la gent no deixi de venir a visitar sant Ignasi per visitar el Rupnik. No és una avantsala de la cova, però el nou santuari s'ha dignificat. També m'agrada molt la nova capella de Montserrat. Manresa segueix tenint la vocació de servei de la formació ignasiana, centre de projecció internacional, però també de ser un referent espiritual per la nostra societat. Ara que no disposem de la [casa d'exercicis de Sarrià](#), la nostra aposta és potenciar Manresa, fins que no puguem disposar d'un altre espai al voltant de Barcelona.

"EL PROCÉS DE RECERCA DE LA VOLUNTAT DE DÉU A LA SEVA VIDA, TOTHOM L'HA DE FER"

Com analitza el mandat del papa Francesc i el fet que sigui jesuïta?

La seva elecció em va sorprendre molt i no sabia com reaccionar. El **papa Francesc** ha estat una bona notícia per l'Església, ha estat i és una benedicció perquè és el papa Francesc. Suposo que en l'empremta de l'espiritualitat ignasiana

t'hi reconeixes. No valoro les resistències de poder i de contrapoder, sinó del ressò que he viscut, en els tres anys que he estat a Madrid, amb grups de joves, vinculats a Conferència Episcopal i a diòcesis. En totes les iniciatives eclesials hi havia la paraula acompanyament, la paraula discerniment, la paraula vocació... Et venen a buscar, connecten, ha sigut una sensació d'eclesialitat que no reconeixia els primers anys de jesuïta. Hi ha certes coses que s'han transformat en magisteri i que eren de saviesa comú de la pastoral i de les comunitats cristianes.

Per exemple?

La importància d'acompanyar processos en l'acció pastoral. Abans es parlava del director espiritual. El temps d'acompanyar processos, de modular-los, de l'escolta humana, el procés de recerca de la voluntat de Déu a la seva vida, tothom l'ha de fer, no només els qui van per una opció consagrada, que la paraula vocació no és ser sacerdot diocesà. Tot el que està contingut en la seva primera exhortació, *[l'Evangelii Gaudium](#)*, era un programa amb què molta gent deia "jo a aquest papa l'entenc, m'està parlant". Això és bona notícia.

Amb la unificació de la nova província, pot tenir un caràcter propi la Companyia a Catalunya? S'entén a la resta del territori el que es viu aquí?

Això últim, sí, completament. Jo sols puc parlar de respecte i d'esforç de comprensió. La Companyia sempre ha governat tenint present que les qüestions últimes sols des del terreny es poden conèixer: sant Ignasi, ja al segle XVI deia "vostè que està al lloc, sabrà millor què convé fer".

Segon, no es pot eludir que el procés d'independència ha repercutit i ha suposat una dificultat molt seriosa. En una tradicional dificultat, a vegades, d'entendre la particularitat de la cultura catalana en altres racons. Hem travessat un temps una mica difícil. En ambdues direccions. Uns no sentim reconeguda una manera de ser i tan sols reps que patacades; però també hi ha a vegades una sensació d'estar molt atrapats per un conflicte. I surt el treballar per la reconciliació, l'escolta mútua convenia. Hi ha hagut persones i institucions que van apostar per això. La intensitat del conflicte també s'ha modulada, era insostenible en el temps...

A 2021, en quina situació està l'Església catalana?

Jo la veig buscant, en un moment de canvi. La diòcesi de Barcelona fa un procés de reestructuració, també de parròquies... Estem tots igual, intentem resintonitzar-nos. Hi ha un esforç de veure que són nous temps i no es pot perdre l'arrelament que ha tingut l'Església catalana en la cultura i en el poble. Aquesta presència dels mossens a cada racó, els campanars als pobles, les mateixes tradicions... Però ens hem d'obrir al diàleg, no només amb altres tradicions religioses, sinó amb una part de la societat cada cop més allunyada, que viu l'Església com un fenomen cultural aliè. L'Església catalana no representa el conjunt de la societat catalana. Ara, la societat catalana ha de reconèixer l'empremta de l'Església.

"ENS HEM D'OBRIR AL DIÀLEG AMB LA SOCIETAT QUE VIU L'ESGLÉSIA COM UN FENOMEN CULTURAL ALIÈ"

Com està la relació interna dins la província?

Sobre la relació a can jesuïta amb la resta d'Espanya, no puc generalitzar. Hi ha una relació d'amistat, de reconeixement i d'estima. I aquesta és la millor manera de poder avançar. Hi ha projectes que no treuen capacitat d'autonomia a la realitat concreta. No té sentit uniformitzar perquè la Companyia de Jesús no és el McDonalds. És essencial en la identitat de la Companyia que desenvolupi les capacitats específiques a cada lloc. Soc més aviat optimista: a cada cantó del pont, veig moltes oportunitats de seguir el diàleg, podem fer camí.

El diàleg dins la Companyia de Jesús ha tingut iniciatives concretes. En quin punt esteu?

No, honestament. Es van crear pels volts del 2018. Hi va haver una trobada a Saragossa, i després una segona. Per una altra banda, també l'acció que va fer [Cristianisme i Justícia](#): un diàleg impossible en aquell moment tan calent... Després no hi ha hagut res formal. Però el provincial s'interessa per aquest tema i demana que se li pugui expressar la vivència individual de cadascú. Hi ha certes situacions en l'àmbit judicial que et toquen la ferida. Això a nivell de consciència, quan vas al provincial, li dius "mira, a mi això m'afecta, aquesta situació enterboleix la meua presència". I també l'impacte pastoral de gent que també està remenada per això. Tenim la sensació que el conflicte polític està tancat en fals, perquè s'ha triat judicialitzar. Jo crec que n'hem de tornar a parlar, que convindria seguir.

"TENIM LA SENSACIÓ QUE EL CONFLICTE POLÍTIC ESTÀ TANCAT EN FALS, PERQUÈ S'HA TRIAT JUDICIALITZAR"

Anem a una altra ferida. Per atendre i prevenir abusos dins les escoles heu creat una figura de coordinació de tota la província: els [Espais d'Escolta](#). Hi heu posat tots els recursos possibles?

Quan a tu t'han fet un mal irreparable i injustificable, mai no és suficient. Comencem per aquí. Et poses davant, abaixes els ulls i demanes perdó. El centre són les víctimes. Dit això, la Companyia ho va fent bé, és un procés. Ara tenim coses que no teníem fa tres anys quan començàvem i creïem que ho fèiem bé. Parlem d'un sistema de promoció, en positiu. Volem promoure actuacions integrals a totes les institucions per garantir que les relacions que es desenvolupen en el seu si, no només protegeixen els més desafavorits, sinó que promouen el bon tracte. Parlem de qualsevol mena d'abús. Els Espais d'Escolta neixen en aquesta direcció. Quan parlem de casos del passat, hi ha persones que diuen: "Jo ja ho tinc sanat a nivell psicològic, però ho vinc a compartir perquè aquesta experiència no passi i perquè voldria que m'expliquéssiu què esteu fent per tal que el que vaig viure no es repeteixi". Escoltar és que algú t'obri la ferida i tampoc és que et digui coses molt agradables, però no a tu, sinó al que representes.

No sou només jesuïtes els que participeu d'aquests espais.

No, sobretot perquè hi ha persones que volen un acompanyament femení. Som cinc persones que hem fet una formació.

De l'àmbit de la psicologia?

No necessàriament. És un espai d'escolta, neutra, i a partir d'aquí, si hi ha necessitat terapèutica, ja es derivaria. L'horitzó final -la Companyia hi està treballant- és en l'àmbit de la justícia restaurativa. Això ja és la perfecció del sistema: promou processos de sanació víctima-botxí. Estem iniciant processos de contacte, perquè ho han de voler les dues parts i s'està donant com a experiència pilot. En altres països com els Estats Units tenen molta més experiència, de la profunditat i el detall amb què han pogut fer públiques les dades i la informació.

La mateixa [roda de premsa](#) que vam fer el mes de gener era incompleta: el que vam dir és fruit del que coneixem. No deixem rastre enrere. A partir d'aquí coneixerem més si cal. Quina reacció ha tingut? Jo vaig informar a l'obertura dels Espais d'Escolta als bisbes i els vaig donar el dossier amb la guia de l'entorn segur. I van estar molt agraïts. Però a l'opinió pública hi va haver silenci, en general. Sí que hi ha hagut persones que diuen que no és suficient i que hi ha més víctimes. Nosaltres estem continuant la investigació.

Com a sistema integral, és un sistema en creixement. N'estem satisfets? Sí a dia d'avui. Però conscients que això no ha fet més que començar. Hem d'implementar una formació universal a tots els col·laboradors. Necessitem tenir un agent d'entorn segur a cada escola i institució. Hi ha una pila de coses que hem de fer i hi anem avançant, a poc a poc.

Com valoreu en aquest àmbit la col·laboració eclesial? Compartiu recursos i experiències?

Tots els passos nosaltres els hem anat compartit. Hi ha congregacions que van començar abans perquè malauradament van tenir algun escàndol abans. Eclesialment hi ha diòcesis que segueixen la pilota d'a prop i d'altres que no. Nosaltres vam informar abans a la Conferència Episcopal Espanyola abans de fer la roda de premsa. Si vols, en audàcia i la sistematització institucional sí que estem més avançants. L'objectiu és tenir una auditoria externa. Ara tenim persones externes, especialitzades, que fan d'observadors, i ens ajuden a l'objectivació.

“HI HA UNA PART DE LA SOCIETAT CATALANA QUE VOL L'ESCOLA CRISTIANA”

Tornem a les escoles. Com viu la lectura social i política que es fa de l'oferta educativa cristiana? Mentre es vol anul·lar el model d'escola concertada, costa fer una proposta en positiu?

Hi és com un implícit: l'escola religiosa és un intrús la patí. La formació que inclou l'element religiós es considera un abús, d'unes coses que han de pertànyer a l'àmbit de la consciència, de la parròquia i que no han de ser presents en el món educatiu. Diuen que estem obligant a no sé què i que és per les elits, només pels rics i que si volen pagar, que paguin l'escola privada, però que no ho facin “amb els nostres impostos”. Són demagògies. Objectivament l'escola concertada és un ajut que fa viable el sistema públic.

Hi ha una opció de viabilitat econòmica pels recursos existents, però més enllà d'això: les famílies han de poder optar per l'educació religiosa? O ha de quedar relegada a la intimitat?

És un dret recollit en la Constitució que els pares puguin optar perquè la direcció i l'orientació pedagògica incorporin uns valors i una proposta que també forma part del que és tota la motxilla d'aprenentatge: una educació del món emocional, espiritual, de la identitat i de les creences. I això s'està laminant per aquestes maniobres administratives que fan cada cop més difícil que es pugui escollir i proposar. També és una crida a l'escola cristiana d'avançar en la coordinació interna. La proposta d'escola cristiana continua tenint sentit. hi ha una part de la societat catalana que vol l'escola cristiana i l'ha de poder tenir amb qualitat. Reconeguda i reconeixible. Per tant, l'administració, que reconegui, cosa que ara no fa; però també els nous temps ens criden a una col·laboració necessària entre les diferents institucions. Com a signe de l'eclesialitat a la que tots estem cridats. Fins ara cadascú tirava milles. Però si aquest any han nascut un 25% menys de nens, d'aquí tres anys què farem? Jo presideixo [una fundació](#) amb 8 escoles i milers d'alumnes... Sé l'impacte que té! Però és que no és l'únic lloc on aquest acord ha sigut possible.